

Şehir ve Bölge Planlama Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Algı ve Tutumlarının Değerlendirilmesi¹

Evaluation of Urban and Regional Planning Students' Perceptions and Attitudes Towards Gender Equality

Seher ÖZKAZANÇ

Assoc Prof., Necmettin Erbakan University, Department of Urban and Regional Planning, Konya, Türkiye

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Konya, Türkiye

Orcid: 0000-0001-7618-2494 sozkazanc@erbakan.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Özkazanç, S. (2024). Evaluation of Urban and Regional Planning Students' Perceptions and Attitudes Towards Gender Equality. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 64, 30-45.

Özkazanç, S. (2024). Şehir ve Bölge Planlama Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Algı ve Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 64, 30-45.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 03 May/Mayıs 2024

Accepted/Kabul Tarihi: 20 June/Haziran 2024

Published/Yayın Tarihi: 30 June/Haziran 2024

Pub Date Season/Yayın Sezonu: June/Haziran

Issue/Sayı: 64 **Pages/Sayfa:** 30-45

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Seher Özkazanç).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

¹ Çalışmanın etik kurul onayı Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'nın 13/10/2023 tarih ve 2023/474 sayılı kararı ile alınmıştır.

Öz

Dünyada toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için eğitime yönelik yapılan yatırımlar ön plana çıkmaktadır. Ancak gelişmekte olan ya da geri kalmış ülkelerde bu yatırımların sekteye uğradığı görülmektedir. Halbuki cinsiyet eşitliği eğitimlerinin toplumlarda büyük farklar yarattığı bilinmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmada, Şehir ve Bölge Planlama müfredatına yeni dahil edilen “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Planlama” dersinin çıktılarının irdelenerek sosyal katkısının açığa çıkarılması amaçlanmaktadır. Dersi alan lisans öğrencilerinin eğitim öncesi, eğitim süreci ve eğitim sonrasında cinsiyet eşitliğine ilişkin algı ve tutumları; toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, kadına yönelik şiddet eğilimleri, medya, cinsiyet algısı ve ayrımcılık, eğitimde cinsiyet temelli eşitlik, çalışma yaşamı, siyasal katılım, cinsiyet eşitliğinin hukuki boyutu, kentsel mekânda cinsiyete dayalı ayrışma olmak üzere dokuz başlıkta değerlendirilmektedir. Bu başlıklara ilişkin veriler; anket, sınıf içi katılımlı görüşme ve görsel ifade yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Mevcut literatürün aktarılması ve sınıf içinde deneyimlerin paylaşılması öğrencilerin toplumsal cinsiyet üzerine daha fazla düşünmelerini sağlamış, sosyal yaşamda ve kentte çeşitli eşitsizlikleri görünür kılmıştır. Ders/eğitim sonrasında planlama öğrencilerinin özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içi şiddet, sosyal yaşama katılım ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algı ve tutumlarında değişiklik gözlenmiştir. Gelecekte kenti, kentsel mekanları ve dolaylı olarak yaşantımızı tasarlayacak planlama öğrencilerinin, kadınların dezavantajlılığına yönelik farkındalık kazanması bu çalışmanın en önemli çıktısıdır.

Anahtar Kelimeler: Eşitlik, toplumsal cinsiyet, kadın dezavantajlılığı, cinsiyet rolleri, yüksek öğrenim.

Abstract

Investments in education to achieve gender equality are becoming increasingly prevalent worldwide. However, such investments are hindered in developing or underdeveloped countries. On the other hand, it is known that education programs on gender equality create substantial change in societies. Accordingly, this study aimed to investigate the outputs of the “Gender Equality and Planning” course included in an Urban and Regional Planning curriculum and reveal its social contributions. The perceptions and attitudes of undergraduate students who took the course regarding gender equality before, during, and after the course were examined in the context of nine domains, which were gender, gender roles, trends of violence toward women, the media, gender perceptions and discrimination, gender-based equality in education, professional life, political participation, the legal aspects of gender equality, and gender-based segregation in urban spaces. Data about these domains was collected using questionnaires, in-class participatory interviews, and visual expression techniques. Addressing the relevant literature and sharing experiences in the classroom allowed the participants to think more thoroughly about gender and made various forms of inequality in social life and the city more visible to them. After the course/program, changes were observed in the perceptions and attitudes of the participants, especially regarding gender equality, domestic violence, participation in social life, and gender roles. The most important outcome of this study was that students of a planning department, who will design cities, urban spaces, and ultimately our experiences in the future, gained awareness regarding the disadvantaged position of women.

Keywords: Equality, gender, female disadvantage, gender roles, higher education.

Giriş

Kadınların dezavantajlığı insanlığın varoluşundan başlayarak günümüze kadar devam eden bir olgudur. Kadının biyolojik yapısı onu sosyal yaşamda (erkekten farklılaştırarak) bir yerde konumlandırmış, çoğu zaman da ikincil cinsiyet olarak algılanmasına neden olmuştur. Kolektif yaşam aileye, topluma, kültüre bağlı olarak kadınlığı ve erkekliği cinsiyetten bağımsız bir biçimde inşa etmiştir. Süreçte yaşanan bu durum literatüre cinsiyetten (sex) ayrılan “toplumsal cinsiyet” (gender) kavramını kazandırmıştır. Nitekim “cinsiyet” doğumla gelen, “toplumsal cinsiyet” ise sonradan öğrenilen/içselleştirilen cinsiyetlerimizin tezahürüdür.

Kadın ve erkekten içinde buldukları toplumsal yapı ve kültürel oluşumlar çerçevesinde önceden belirlenmiş davranış ve tutumları göstermeleri beklenir. Cinsiyetlere göre yetenek, beklenti ve eğilimlerin birbirinden farklı olması doğaldır, ancak toplumdaki beklentilerin somut, maddi ve gerçek olarak; siyasal, sosyal ve mesleki alanlarda kadınların aleyhine sonuçlar açığa çıkarması; farklılığın adaletsizlik, eşitsizlik ve ayrımcılık yaratması ciddi bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır (Alkan, 1999; Bora, 2012). Toplumsal cinsiyet normları kadınları ötekileştirirken ataerki toplumun geleneksel değerleri erkeklığe övgü ve kadınlığa yergi dolu söylemlerini günümüze kadar getirmiştir. Bireysel, kurumsal ya da toplumsal ilişkiler kadınlara ilişkin geleneksel bakışla (stereotiplerle) düzenlendiğinden, kadınlar aile içinde etkin ancak sosyal yaşamda edilgen bir kısır döngüde hapsolmaktadır (Aktaş, 2013). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği cinsiyeti yok sayan veya cinsiyet körü politikalar nedeniyle daha da derinleşerek aile içi sorumluluklar, işgücü, gelir adaletsizliği, şiddet, siyasi temsil gibi çoğu alanda kendini hissettirmektedir. Kadınlar kentin sunduğu hizmetlerden ve fırsatlardan yeterince yararlanamamakta, sınıfsal ayrıma maruz kalarak kentte var olma mücadelesi vermektedir. Bu noktada kentsel adaletin sağlanması için karar vericiler tarafından kadınların görünür kılınması elzemdir. Kentlerde politika(cılar)dan bağımsız olarak karar verme mekanizmasının başında ise kuşkusuz şehir plancıları yer almaktadır.

Yerel ölçekten başlayarak kent, bölge ve ülke düzeyinde planlı ve akılcı bir mekânsal gelişimin sağlanmasına katkıda bulunan şehir ve bölge planlama mesleği; fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla hem mekânı hem de toplumu yeniden şekillendirmektedir. Bu bağlamda şehir plancıları ürettikleri plan ve projelerle birlikte geleceği tasarlamaktadır. Disiplinler arası bir meslek olması, uzmanlık alanlarının çeşitliliği, karar vericilere rehberlik etmek ve kentlerde yaşam kalitesini artırmak gibi misyonlar şehir planlamanın güçlü yönlerini oluşturmaktadır. Şehir ve bölge planlama eğitim programları incelendiğinde teorik ve uygulamalı derslerin yoğun olarak yer aldığı bir müfredat dikkat çekmektedir (Özkazanç ve Korkmaz, 2019). Öğrenciler koruma, dönüşüm, sürdürülebilirlik, ekoloji, jeoloji, ulaşım, konut, kent ekonomisi, imar hukuku vb. birçok farklı konuda ders alarak eğitim süreçlerini tamamlamaktadır. Ancak mevcut durum “toplumun her kesimi için adil bir plan yapma” öğretisinin pratiğe dönüşmesi için uğraşan, dezavantajlı bireylerin kente katılımını önemseyen planlama eğitiminde sosyal, kültürel, ekonomik ve mekânsal kurgularda toplumsal cinsiyet eşitliğine daha fazla önem verilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu noktadan hareketle geleceğin kentlerini tasarlayacak planlama öğrencilerine cinsiyet eşitliği bilincini kazandırmak amacıyla Necmettin Erbakan Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü eğitim müfredatına “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Planlama” dersi dahil edilmiştir. 2023-2024 eğitim dönemi güz yarıyılında (VII. yarıyıl) verilen dersin çıktıları ise benzer çalışmalara yardımcı olabilmesi için detaylı olarak irdelenmektedir.

1. Çalışmanın Amacı ve Metodoloji

Necmettin Erbakan Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nde ilk kez açılan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Planlama” dersinin kapsamını toplumsal cinsiyet bağlamında kentte yaşanan sorunların saptanması (açığa çıkarılması) ve eşitlik politikalarının kritize edilmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmada toplumsal cinsiyet, toplumsal roller ve cinsiyete dayalı ayrımcılık hususları sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve hukuki boyutlarıyla ele alınmaktadır. Öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin mevcut kalıp yargılarının alınan eğitimle değişip değişmeyeceğinin saptanması bu çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Ayrıca öğrencilerin derse interaktif katılımı ile toplumsal cinsiyet ve mekân kullanımına dair mesleki yaklaşımlarının tespit edilmesi, toplumsal cinsiyet duyarlılıklarının artırılması ise çalışmanın alt hedefleri arasında yer almaktadır.

Çalışmada nicel (istatistiki verilerin derlenmesi ve anketler) ve nitel (yüz yüze görüşmeler ve görsel çıktılar) yöntemlerin bir arada kullanılmasına olanak sağlayan karma analiz yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın gerçekleşmesi için Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı’ndan gerekli izinler alınmıştır (Kurulun 13/10/2023 tarih ve 2023/474 sayılı kararı uyarınca çalışma uygun görülmüştür). Öğrencilere bu çalışmanın amacı açıklanarak onlardan gönüllü onam formlarını doldurmaları istenmiştir. 33 öğrenciden 21’i derse devam etmiş ve devam eden öğrencilerin tamamı çalışmada gönüllü olmuştur.

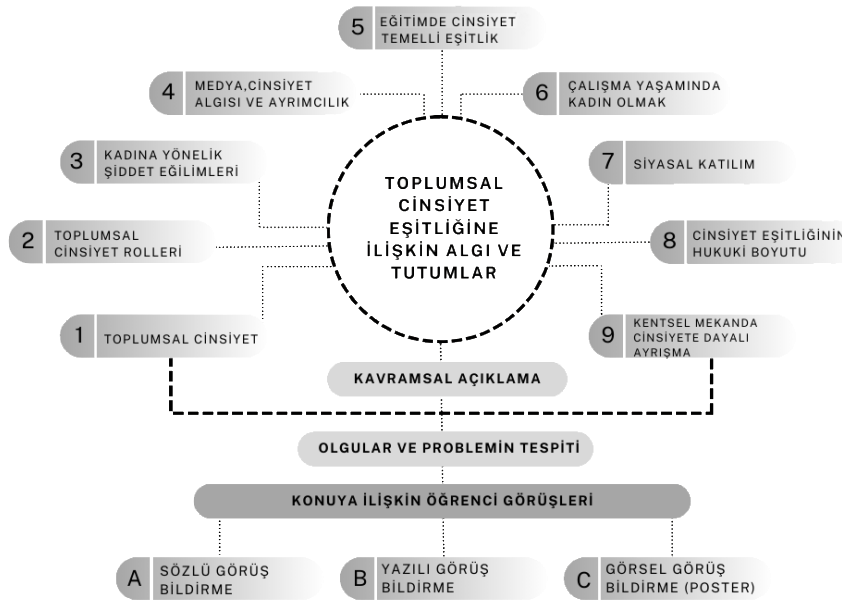
Çalışmanın nicel aşamasında toplumsal cinsiyet algısının ölçülebilmesi için 20 sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Anketin ilk beş sorusu sosyo-demografik verilere ilişkindir (bu bölüm cinsiyet, yaş, ebeveyn eğitimi, hanehalkı geliri ve daha önce toplumsal cinsiyet eğitimi aldınız mı? sorularından oluşmaktadır). Cinsiyet eşitliği algısı üzerine yapılandırılmış 15 ölçüt ise 9'lu Likert ölçeğinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Toplumsal cinsiyet eğitiminin öğrencilerin algılarında/tutumlarında herhangi bir değişime neden olup olmadığının karşılaştırılması amacıyla dönem başlangıcında (08.11.2023) yapılan anketler dönem sonunda (10.01.2024) tekrarlanmıştır. Öğrencilerden anketlerin üzerine unutmayacakları şekilde (sayı, simge, işaret vb. kullanarak) kodlama yapmaları istenmiştir, böylece bilgileri gizli tutulan öğrencilerin daha tarafsız yanıt vermelerine olanak sağlanmıştır. Araştırmacı ise kodlama sayesinde ilk ve son anketleri eşleştirebilmiştir.

Anketlerin istatistiksel analizi için SPSS 22 paket programından faydalanılmıştır. Değişken türüne göre frekans, standart sapma, ortalama alınmış; t testi, regresyon ve korelasyon analizleri yapılmıştır. Çalışmada anlamlı bir farklılık gözlenmeyen analiz sonuçlarına yer verilmemiştir.

Çalışmanın nitel aşamasını interaktif katılım bölümü oluşturmaktadır. Öğrenciler üç saatlik dersin ilk saatinde o haftanın konusuna göre önceden yapılandırılan sözlü veya yazılı (minimum 10 maksimum 40 dakika sürmektedir) görüş bildirmiştir. Öğrencilerin yazılı olarak görüşlerini açıkladığı belgeler (isim belirtmemeleri istenmiştir) arşivlenmiş, sözlü belgeler ise araştırmacı tarafından yazılı belgeye çevrilerek muhafaza edilmiştir. Nitel çalışma analizinde araştırmacı verilen yanıtları ya direkt paylaşmış ya da gruplayarak belirtilme sıklığını (frekans) hesaplamıştır.

2. Çalışmanın Genel Çatması

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve planlama dersi izlencesindeki konular; toplumsal cinsiyetin kavramsal çerçevesi, toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet ve ayrımcılık, eğitimde fırsat eşitliği, çalışma yaşamında kadın olmak, toplumsal cinsiyet ve siyasal katılım, medya ve cinsiyet algısı, kadına yönelik şiddet eğilimleri, toplumsal cinsiyet eşitliğinin hukuki boyutu, kentsel mekânda cinsiyete dayalı ayrışma (ülke ve kent örnekleri), toplumsal cinsiyet ayrımcılığını önlemeye yönelik politikalar olarak sıralanmaktadır. Çalışmanın çatması da bu başlıklara benzer biçimde kurgulanmıştır (bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmanın kapsamı (görsel yazar tarafından oluşturulmuştur)

3. Çalışmanın Bulguları

Çalışmanın bulguları nicel ve nitel analiz olmak üzere iki başlıkta değerlendirilmektedir. Nitel aşamada literatürden sıklıkla faydalanılmaktadır. Çalışmada toplumsal cinsiyetin çeşitli boyutları birlikte ele alındığı için her bir boyuta ilişkin alt başlık oluşturulmuş ve ilgili yazın bu başlık altında verilmiştir. Ayrıca alt başlıklarda öğrencilerin konuya ilişkin algıları, tutumları, davranışları ve eleştirilerinin yanı sıra yapmış oldukları görsel çalışmalara da yer verilmektedir. Görsel çalışmalar öğrencilere tanımlanan final ödevinin nihai ürünüdür (bkz. Şekil 2-9). Final ödevi olarak öğrencilerden seçtikleri bir cinsiyet eşit(siz)liği başlığına ilişkin poster tasarımları istenmiştir (Öğrencilere iletilen final ödevi açıklaması: 50-70 cm bir tasarım alanına toplumsal cinsiyet eşit(siz)liğini anlatan bir slogan, 250 kelimeyi geçmeyen bir açıklama ve tarafınızdan oluşturulmuş görsel

(fotoğraf, simge, resim vb.) ekleyerek özgün bir tasarım yapınız. Tasarımda intihal olmaması için internetteki görselleri kullanmanız yasak, yapay zekâ kullanımınız ise serbesttir.).

3.1. Nicel Bulgular (Anket Bulguları)

Anketin sosyo-demografik bulguları incelendiğinde erkek (%52,4) ve 22 yaşındaki (%66,7), öğrencilerin, anne eğitim düzeyinin ilkökul (%42,9), baba eğitim düzeyinin lise (%38,1), hane halkı gelirinin ise 11.000-30.000 TL aralığında (%52,4) yoğunlaştığı görülmektedir (bkz. Tablo 1). Ayrıca öğrencilerin tamamı daha önce toplumsal cinsiyet eşitliğine dair herhangi bir ders almadığını belirtmiştir.

Tablo 1. Sosyo-demografik bulgular

Değişken		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	10	47,6
	Erkek	11	52,4
Yaş	21 yaş	3	14,3
	22 yaş	14	66,7
	23 yaş	3	14,3
	25 yaş	1	4,8
Ebeveyn Eğitim Düzeyi (Anne)	Okuryazar değil	1	4,8
	İlkokul mezunu	9	42,9
	Ortaokul mezunu	5	23,8
	Lise mezunu	5	23,8
Ebeveyn Eğitim Düzeyi (Baba)	İlkokul mezunu	2	9,5
	Ortaokul mezunu	6	28,6
	Lise mezunu	8	38,1
	Lisans/lisansüstü mezunu	5	23,8
Hanehalkı Geliri	0-10.000 TL	2	9,5
	11.000-30.000 TL	11	52,4
	31.000-50.000 TL	5	23,8
	50.000 TL üzeri	3	14,3

Cinsiyet eşitliği algısını değerlendirebilmek için hazırlanan ve dersin içeriği ile örtüşen 15 ölçütün ortalama puanları Tablo 2'de yer almaktadır (ortalamalar ders başlangıcında yapılan "ilk anket" ve dönemin son dersinde gerçekleştirilen "son anket" olmak üzere iki başlıkta verilmektedir). Bu bağlamda temel amaç, verilen dersin öğrencilerin farkındalık düzeyine olan etkisinin açığa çıkarılmasıdır.

Tablo 2. Toplumsal cinsiyet algısı ölçütleri

Ölçüt (1: kesinlikle katılmıyorum; 9: tamamen katılıyorum)	İlk Anket				Son Anket			
	K _i	E _i	\bar{x}_i	Ss _i	K _s	E _s	\bar{x}_s	Ss _s
Kadın ve erkek toplumunda cinsiyet bağlamında eşittir.	7,00	6,45	3,81	2,620	7,00	6,00	2,29	1,901
Kadınlar eğitime devam etme sürecinde dezavantaj yaşamaktadır.	3,30	4,27	6,71	2,125	1,80	2,73	6,48	2,337
Kadınlar erkeklere göre iş bulmada daha dezavantajlıdır.	7,50	6,55	7,00	1,924	7,80	6,82	7,29	2,432
Kadın ve erkeklere özgü meslek grupları mevcuttur.	6,90	6,64	6,76	2,022	6,60	5,91	6,24	2,548
Kadınlar üst düzey yönetim mevkilerine erişimde daha dezavantajlıdır.	7,00	6,73	6,86	2,151	7,90	6,55	7,19	2,228
Toplumsal cinsiyet rolleri belirgindir.	6,50	5,18	5,81	2,358	7,50	6,09	6,76	2,682
Kadınlar evlenme sürecinde ailevi baskıya daha çok maruz kalır.	6,70	6,36	6,52	2,064	7,00	7,27	7,14	2,351
Kadına yönelik aile içi şiddet oranı yüksektir.	6,70	6,09	6,38	2,376	8,50	6,73	7,57	2,204
Kentte kadına yönelik suç (istismar, taciz, kapkaç vb.) oranı yüksektir.	8,40	6,91	7,62	1,884	8,50	7,82	8,14	1,493
Kadınlar sosyal yaşama katılımında dezavantaj yaşamaktadır.	5,40	5,64	5,52	2,040	7,10	6,27	6,67	2,576
Kadınlar mevcut yasalarla korunamamaktadır.	7,20	6,45	6,81	2,379	8,60	6,55	7,52	2,400
Kadınlar kentsel mekân kullanımında dezavantaj yaşamaktadır.	5,60	5,64	5,62	2,269	6,50	5,82	6,14	2,575
Kadınlar sağlık hizmetlerine erişimde dezavantaj yaşamaktadır.	3,70	4,18	3,95	2,334	2,40	2,09	2,24	1,895
Kadınlar siyasal katılımında (milletvekili, parti lideri, bürokrat vb.) daha dezavantajlıdır.	7,20	6,64	6,90	2,256	7,20	4,09	5,57	2,461
Medya toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında olumsuzluklar içermektedir.	7,30	6,18	6,71	1,978	7,20	6,00	6,57	2,541

K: Kadın E: Erkek \bar{x} : Ortalama Ss: Standart sapma. _i: İlk anket _s: Son anket

Tablo 2 incelendiğinde sağlık hizmetleri, siyasal katılım ve medya konusunda kadınlara ilişkin dezavantajlılık algıları azalırken diğer tüm ölçütlerde algının arttığı görülmektedir. Bu durum derste eşitsizlik üzerine yapılan bilgilendirme (özellikle ülkenin istatistik verileri) ve tartışmalarla ilişkilendirilebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içi şiddet, sosyal yaşama katılım ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kadın dezavantajlılığı en çok artış gösteren ölçütler olmuştur.

3.2. Nitel Bulgular (Gözlem ve Görüşme Bulguları)

Nitel bulgular toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, kadına yönelik şiddet eğilimleri, medya, cinsiyet algısı ve ayrımcılık, eğitimde cinsiyet temelli eşitlik, çalışma yaşamında kadın olma, siyasal katılım, cinsiyet eşitliğinin hukuki boyutu ve kentsel mekânda cinsiyete dayalı ayrışma olmak üzere dokuz başlık altında değerlendirilmektedir.

3.2.1. Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet Latince’de tür, cins, üreme anlamına gelmektedir, toplumsal cinsiyet ise sosyal yaşam ve iktidar yönüyle cinsiyetten farklılaşmaktadır. (Tickner, 1992). Toplumsal cinsiyet kadınlık ve erkeklik nosyonlarına karşılık gelmekle birlikte yaşanan toplumun kültürüne ait ve o kültür tarafından atfedilen anlam bütünüdür (Giddens, 2008). Toplumsal cinsiyet tanımları cinsiyetin salt biyolojik özellik çağrıştırmamasını reddederek, sosyalleşme içerisinde bir oluşum sürecini açığa çıkarmaktadır (Sancar, 2011; Entwistle, 2012). 1960 ve 1970’lerdeki ikinci dalga feminist hareketlerle birlikte kamusal söylemlerin ana teması haline gelen toplumsal cinsiyet artık kadın ve erkek olmanın ötesinde toplumsal bir eşitsizliğin ifadesidir (Oakley, 1987; Marshall, 1999).

Toplumsal eşitsizlik kadınların aleyhine işlemektedir. Nitekim kadınlık birçok kültürde eğitim düzeyi, yaş, sınıfsal farklılığa bakılmaksızın “ev” ile birlikte tanımlanmaktadır, bu nedenle evle ilgili her işin kadın öznelliğinde kalması şaşırtıcı değildir. Ev, eşitsizliğin açığa çıktığı ilk mekandır (Bora, 2011). Çoğu ailede/evde hangi yaşta olursa olsun erkeğin ev işlerinden muafiyeti gözlenmektedir, kadın ise bu işleri öğrenmek üzere yetiştirilir. Ebeveyneler tarafından alınan oyuncaklardan seçilen kıyafetin rengine kadar toplumsal cinsiyetin inşası erken çocukluk döneminde gerçekleştirilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin dengelenmesi ise ailede, ev içi üretimde eşitliğin sağlanması ile mümkündür. Bu dengelenme sürecinin çok yavaş olması ne yazık ki toplumsal cinsiyet normlarının nesillerce devam etmesini olanaklı kılmıştır (Esping-Andersen, 2011).

Çalışmada toplumsal cinsiyet algısının tespiti için öğrencilerden cinsiyet tanımları; kadınlık ve erkekliğin başat özelliklerini belirtmeleri istenmiştir. Tablo 3’te öğrencilerin zihnindeki kadın tanımlarından bazıları yer almaktadır.

Tablo 3. Zihinlerdeki kadın tanımları

Öğrenci cinsiyeti: Kadın	Öğrenci cinsiyeti: Erkek
“Genellikle erkeğin himayesi altında olan, ev işleriyle ve çocuk bakmakla yükümlü, evden dışarıya çıktığında yadırganan insan.”	“Kendini geliştirmek ve daha iyi şartlarda yaşamak için çalışan, toplum baskısı altında ezilen, bilgili olsa da sürekli eleştirilen grup.”
“Kendi ayakları üzerinde duran hem ailesiyle hem kariyeriyle ilgilenmeye çalışan kişi.”	“Bazısı nahif, duygusal, düzenli ve tertipli; bazısı çirkef, bencil, kavgacı olan cinsiyet.”
“Duygusal, kırsalda ev hanımı, kentte çalışsa bile ev hanımı, yadırganan, dışlanan birey.”	“Narin, rahat yalan söyleyen, erkeğin koruması gereken kişi.”
“Kentte yaşamak için bir işte çalışan, evini düzenli ve temiz tutan, yemek yapan, güzel ve bakımlı, güler yüzlü, çocuklarına ve kocasına karşı ilgili olmak zorunda olan kişi.”	“Anne, abla, kardeş; aileyi bir arada tutan, merhametli, şefkatli ama çok da saygı göremeyen, erkeğin kaba kuvvetine maruz kalan cinsiyet.”

Öğrencilerin zihnindeki erkek tanımlarından bazıları ise şu şekildedir (bkz. Tablo 4);

Tablo 4. Zihinlerdeki erkek tanımları

Öğrenci cinsiyeti: Kadın	Öğrenci cinsiyeti: Erkek
“Doğduğunda ailesinin, evlendiğinde eşinin hizmetini bekleyen, yalnızca iş ve para kazanma eylemi gerçekleştiren, çoğunlukla eleştirilmeyen, istediği gibi davranan kişi.”	“Baba, iş sahibi, ataerkil düzen içinde hep güçlü olması gereken, ailesini ve sevdiklerini koruyan kollayan, duygularını saklaması beklenen, kadın işlerini asla yapamayacağı düşünülen birey.”
“Güçlü, korumacı, yalnızca kendini düşünen, özgürlüğüne düşkün cinsiyet.”	“Çok çalışan, eve gelince dinlenmek isteyen, huzur arayan kişi.”
“Toplumumuzda ben erkeğim daha üstünüm, daha zekiyim, daha yetenekliyim, daha güçlüyüm, ailenin reisi benim diye yetişmiş insanoğlu.”	“Cesur, sert, dürüst, kendine aşırı bakım yapmayan, evde iş yapmayan ya da bu özellikleri taşımaya çalışan kişi.”

Ayrıca öğrenciler kadınlığı temiz/düzenli (f=20), nahif (f=17), detaycı (f=12), evcimen (f=11), çok para harcayan (f=10), güzel (f=10), çok konuşan (f=9), merhametli (f=8), alttan alan (f=7), pasif (f=4), çirkef (f=4), saf (f=3), kaprisli (f=3), kavgacı (f=3), düşünceli (f=2), ilgili (f=2) nosyonlarıyla ilişkilendirmiştir. Erkeklik ise güçlü (f=19), özgür (f=17), sinirli (f=17), kıskanç (f=17), kaba (f=16), güvenilir (f=15), düşüncesiz (f=15), otoriter (f=11), dağınık (f=10), dışa dönük (f=9), komik (f=6), bakımsız (f=5), az konuşan (f=5),

çalışkan (f=2) ve tutumlu (f=2) kavramlarıyla birlikte anılmıştır. Görüldüğü üzere öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumdan pek de ayrışamayan cinsiyet tanımları mevcuttur. Nitekim erkekler gücün, otoritenin, özgürlüğün; kadınlar ise nahifliğin, güzelliğin ve evcimenliğin timsalidir. Yapılan görüşmelerde her iki cinsiyetin de kadınlığı daha zor bulduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kırsal ve kentsel alanda yaşayan kadınlar arasında da farklılığa dikkat çekilmiş, ülkemiz kırsalında kadınların daha da ötekileştirildiği (şiddete maruz kalma, ailede söz sahibi olamama, baskı, yargılama, ücretsiz işçilik vb.) ifade edilmiştir.

Şekil 2. Toplumsal cinsiyet başlıklı poster sunumları (öğrenci çalışmaları)

3.2.2. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal yaşamda cinsiyet farklılıkları ve benzerliklerinin nedeni bireylerin sosyal algıları ile ilişkilendirilmektedir. Erkeklerin hız, kuvvet ve büyüklük kadınların ise doğurganlık, zayıflık ve dinginlik nosyonlarıyla birlikte anılması sosyal rollerin dağılımını direkt veya dolaylı olarak etkilemiştir. Kadınların hamilelik ve emzirme dönemi enerji yoğun ve zaman alıcı bir süreci beraberinde getirmektedir (Huber, 2007; Wood ve Eagly, 2002). Bu nedenle avcılık, toplayıcılık ve tarım toplumlarında kadınlar büyük hayvanları avlamak, savaşa katılmak, çiftçilik gibi görevlere nispeten az katılmış, çocuk bakımıyla daha uyumlu faaliyetleri tercih etmiştir (Murdock ve Provost, 1973). Bu bilgilerin ışığında, cinsiyet rolleri bağlamında kadınlara ve erkeklere tahsis edilen belirli rollerin ve faaliyetlerin kültürler arasında farklılık göstermekle birlikte zamana göre de şekillendiği görülmektedir. Bebek bakım süreci kadınların kesintisiz aktivitelerine katılımını, uzun süreli eğitim almasını, sık seyahat gerektirecek görevleri yapmasını engellemektedir. Bu nedenle kadınların çalışma hayatına dahil olmaları sanayi dönemine kadar oldukça sıkıntılıdır. Ancak sanayi devrimiyle birlikte ucuz işgücüne duyulan ihtiyaç kadınların istihdamını artırmıştır. Sanayi dönemi ve sonrası toplumlar incelendiğinde, erkeklerin genellikle otoriter pozisyonlarda (yönetici, amir, işveren vb.) kadınların ise (evde olduğu gibi) bakım rollerini üstlendiği pozisyonlarda (garson, temizlik işçisi, hemşire, öğretmen vb.) istihdam edilme olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir (Eagly ve Wood, 2016). Yakın tarihte ise özellikle gelişmiş toplumlarda hem işbölümü hem de cinsiyet hiyerarşisinin değişimi söz konusudur. Bu değişimlerin başlıca nedenleri daha düşük doğum oranları, bebeklerin ve küçük çocukların beslenmesinde emzirmeye daha az bağımlı olunması ve ekonomik açıdan üretken faaliyetler yürütmenin önkoşulu olarak güce/kuvvete bağımlılığın azalmasıdır. Böylece fiziksel farklılıkların önemi azalmış, kadınlar daha geniş bir toplumsal rol yelpazesine erişmiştir.

Günümüzde her ne kadar kadınların özgürlük alanı genişlese de çoğu cinsiyet farklılığı varlığını sürdürmektedir. Yapılan çalışmalar kadınların erkeklere göre daha fazla ev işi yaptığını, ücretli işlere daha az zaman harcadığını, bazı mesleklerde (kadına uygun görülen) yoğunlaştığını, özel veya kamu kurumlarında üst düzey yönetime nadir olarak ulaştığını göstermektedir (Berniell vd., 2023; Brinton ve Lee, 2016; ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu, 2010; Blau vd., 2006; Eagly ve Steffen, 1984). Valian (1998) toplumsal roller ve işbölümüyle cinsiyet hiyerarşisi veya ataerkilliğin bir dereceye kadar korunduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda sorunsuz bir toplumsal yapının inşası ve iyi bir sosyal etkileşim için kişinin cinsiyet rolüne uygun şekilde davranması veya en azından bu rolden sapmaktan kaçınması gerekmektedir.

Özet olarak toplumsal cinsiyet rolleri, her cinsiyetten bireylerin tipik mesleki ve aile rollerinde gerçekleştirdiği faaliyetleri tanımlamaktadır. Kadınlar ağırlıklı olarak toplumsal veya ev içi davranışları daha fazla üstlendiklerinde zamanla bu nitelikler kadınlarla ilişkilendirilerek stereotip haline gelmekte ve kadın cinsiyet rolünün bir parçası olmaktadır. Erkeklerin kadınlardan daha fazla kaynak edinme veya kavgacı, baskın davranışları gerektiren rolleri üstlenmeleri ise erkek cinsiyet rolünün bir parçası haline gelmektedir (Eagly ve Wood, 2016; Miller vd., 2006; Bussey ve Bandura, 1999). Sosyalleşmenin merkezinde yer alan cinsiyet rollerinin erken çocukluk döneminde edinilmeye başlandığı, çocukluk ve ergenlik boyunca detaylandırıldığı, yetişkinlikte ise kalıp yargı haline aldığı görülmektedir. Ülkemizde de benzer bir şekilde toplumsal rol ve mesleki ayırım yaşanırken, erkek; gelir getiren, güç, bilgi ve donanım isteyen işlerle; kadın ise aile sorumluluğu ve ev işleriyle bağdaştırılmaktadır. Ancak kadınların eğitim düzeyinin son yıllarda artması ve yaşanan ekonomik güçlükler kadınların

istihdama katılımını ivmelendirmiştir. Türkiye’de 15 yaş ve üzeri kadın istihdam oranı TÜİK (2023a) tarafından %33,1 olarak açıklanmıştır.

Bu bilgilerin ışığında araştırmada cinsiyet rolleri bağlamında bir ayrışmanın söz konusu olup olmadığını belirlemek amacıyla öğrencilerden kadın ve erkeklere özgü meslekleri sıralamaları istenmiştir. Öğrenciler sanayi/oto tamir/galeri çalışanı (f=18), şoför (f=16), yönetici (f=16), polis, asker vb. kolluk gücü (f=15), mühendis (f=13), siyasetçi (f=10), esnaf (f=11), yazılımcı (f=11), müteahhit (f=8), sporcu (f=6), oyun tasarımcısı (f=2), gardiyan (f=2), avukat (f=2) ve makine operatörü (f=2) meslekleri ile erkekleri; hemşire (f=19), sekreter (f=17), öğretmen/akademisyen (f=16), mimar/iç mimar (f=12), modatasarımcısı (f=9), temizlik işçisi (f=9), memur (f=7), kuaför (f=5), diyetisyen (f=5), psikolog (f=5), çiçekçi (f=3), bebek bakıcısı (f=3), eczacı (f=3), spiker (f=2) ve model (f=2) meslekleri ile kadınları ilişkilendirmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin zihninde keskin bir şekilde ayrıştırılmış meslek gruplarının olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 3. Toplumsal cinsiyet rolleri başlıklı poster sunumları (öğrenci çalışmaları)

3.2.3. Kadına Yönelik Şiddet Eğilimleri

Şiddet bir kişiye veya gruba karşı kullanılan fiziksel, mental ya da cinsel cebir barındıran eylemler bütünüdür (Öztünç ve Ilgaz Büyükbaykal, 2018). Şiddet kişinin kendinin, karşı tarafın ve hatta devletin uyguladığı, türlerinin ve sınırlarının belirlenmesi zor bir kavramdır (Muehlenhard ve Kimes, 2014; İşman ve Yusupova, 2023). Kadına yönelik şiddet ise yaşam boyunca kadınlara ve kız çocuklarına sistematik olarak yapılan şiddeti ve istismarı kapsamaktadır. Kamusal veya özel alanda cinsiyete dayalı şiddet; fiziksel, cinsel veya psikolojik sonuçlar doğuracak tehditler de dâhil olmak üzere kadınlara zarar verme veya acı çektirme, zorlama veya keyfi yoksun bırakma, özgürlüğünü kısıtlama amaçlı eylemler veya eylem tehditleri olarak tanımlanmaktadır (Krantz ve Garcia-Moreno, 2005). Kadına karşı şiddet bazı toplumlarda olağan algılanırken şiddete neden olan aslında sosyo-kültürel olarak atfedilen erkekliğin kadınlıktan üstün olduğu fikridir.

Tablo 5. Şiddete karşı tutum ve davranışlar

Öğrenci cinsiyeti: Kadın	Öğrenci cinsiyeti: Erkek
“Cinsiyet fark etmeksizin şiddet yaşıyorsa polisi ararım. Polisler gelene kadar onları ayırmak için etrafımdan yardım isterim, konuşmaya çalışırım.”	“Tek başıma müdahale edebileceğim bir durum söz konusuysa yaparım ama bazen bıçak, silah vb. aletler olabiliyor o zaman hemen polisi ararım.”
“Kadına yönelik sözlü şiddet varsa müdahale ederim, eğer kadın fiziksel şiddet uyguluyorsa müdahale ederim, eğer erkek fiziksel şiddet uyguluyorsa polisi ararım.”	“Erkekler bazen sırf gösteriş olsun diye üstünlük kurmak için birbirleriyle kavga ediyor. O zaman müdahale etmem ama kadınlara karşı her türlü durumda olaya dâhil olur kadını korumaya çalışırım”
“Bir kadın şiddet görüyorsa hemen müdahale etmeye çalışırım. Ancak bir erkek şiddet görüyorsa karışmam.”	“Sözlü konuşurum, çevreden yardım isterim ve vazgeçmiyorsa fiziksel temas olur.”

Kadına yönelik şiddet, mağdurların ve ailelerinin acı ve ıstırap çekmesine neden olmakta ve aynı zamanda dünya çapında toplumlara ağır bir yük getirmektedir (Krahé, 2016). OECD 2019 yılı verilerine göre Türkiye’de kadına karşı şiddet oranı %38 olup her 10 kadından 4’ü hayatında en az bir defa erkek şiddetine maruz kalmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu (WEF, 2023) raporuna göre Türkiye, kadına yönelik cinayet ve şiddet konusunda yine üst sıralarda yer almaktadır. Bu bağlamda çalışmada kadına karşı şiddet hususunda öğrencilere düşünceleri sorulmuş, öğrencilerin tümü kadın, kız çocuk şiddetini kabul edilemez bulmuştur. Öğrencilerin şiddet algısı daha çok fiziksel ve cinsel şiddet içermektedir. Psikolojik şiddet ise öğrenciler için daha muğlak bir konudur. Öğrenci yanıtlarında toplum, eğitim, adalet sistemi ve aile içi dinamiklerin psikolojik şiddet tanımını farklılaştırdığı bulgulanmıştır. Öğrencilere konu hakkında yöneltilen bir diğer soru ise “Şiddet gören biriyle karşılaştığımızda tepkiniz ne olur?” şeklinde olmuştur. Kadın katılımcıların %90’ı erkek katılımcıların %48’i soruya “kolluk güçlerine haber veririm” şeklinde cevap verirken diğer öğrenciler kavgaya dâhil olacaklarını ifade etmiştir. Ancak şiddet gören kişinin cinsiyeti özellikle erkeklerin

davranışlarında farklılaşmalar yaratmaktadır. Kadınlar ise hem cinsiyet hem de şiddetin türüne göre öncelikle kendilerini korumaya yönelik bir tutum içerisinde (bkz. Tablo 5).

Şekil 4. Kadına yönelik şiddet başlıklı poster sunumları (öğrenci çalışmaları)

3.2.4. Medya, Cinsiyet Algısı ve Ayrımcılık

Dünya Ekonomik Forumu 2023 Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'ne göre toplumsal cinsiyet eşitliği açısından Türkiye 146 ülke arasında 129. sırada yer almaktadır (WEF, 2023). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık çoğu alanda yaşanırken bu ayrımcılığı ve güç eşitsizliğine dayalı sistemi görünür kılan ortamlardan biri (hatta günümüz gençleri için en önemlisi) medyadır. Binark ve Gencil Bek (2007) medyada kadın temsiline olumsuzluklar taşıdığını, erkek egemen görüşün ideal kadın adı altında cinsiyet eşitsizliğini yeniden ürettiğini belirtmektedir. Kadın çoğu zaman dişil imge olarak (fiziksel özellikleriyle) medyada var olmaktadır. Dolayısıyla kadınların salt dış görünüşünün dikkate alındığı bir sistemde kadınların değersizleştirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim reklamlarda, dizilerde, televizyon programlarında kadınların güzellikleri ile ön plana çıktığı görülmektedir (Soydan ve Küçükşen, 2022). Kutlu (2010) dizilerde kadınların rollerinin aile ile özdeşleştirildiğini; Aktaş (2020) ise reklamlarda kadının alışveriş yapan ve tüketen, erkeğin ise kazanç sağlayan kişi olarak tanımlandığını; ayrıca kadınların çoğunlukla yemek hazırlama, çocuk bakımı, ev işi rolleriyle toplumsal stereotiplerin pekiştirildiğini belirtmektedir. Tanrıöver vd. (2009) haberlerde kadın görünürlüğünün moda, kültür ve sanat konularında; erkeklerin ise siyaset ve ekonomi alanında daha fazla görünür olduğunu bulgulamıştır. Utma (2020) yazılı basında yine bir cinsiyet eşitsizliğine vurgu yaparak başlıklarda eril bir dil kullanımının olduğunu ifade etmektedir. Kadınlara yapılan şiddet haberleri bile romantize edilebilmektedir. Gençler arasında bağımlılığa sebep olacak kadar yaygınlaşan sosyal medyanın cinsiyet eşitliğine etkileri ise oldukça çeşitlidir (Çiftçi, 2018; Özdemir, 2019). Örneğin başarılı kadın girişimciler, başarılı kadın sporcular, kadına yönelik şiddeti önlemeye ilişkin platformlar vb. sosyal medyanın cinsiyet eşitliğine ilişkin olumsuzluklarıdır. Ancak kadının metalaşması, ataerkil söylemlerle dijital zorbalığa uğraması; kadın matematiği, yeni gelin evleri/sunumları adı altında kadınların zekâsı ile alay edilmesi; araba sürme, makine kullanımı, tamirat gibi eril kimlikli görülen alanlarda beceriksiz olarak yaftalanmaları sosyal medyada cinsiyete ilişkin birçok problemi de beraberinde getirmekte, cinsiyet eşitliğini sekteye uğratmaktadır.

Sosyal medyayı çok sık kullandıklarını ifade etmeleri sebebiyle öğrencilere “Kadın ve erkek sosyal medyada nasıl temsil ediliyor? sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu sosyal medya takipçisi yüksek kişilerin gerçek olmayan bir dünyayı yansıttığını, rol yaptıklarını belirtse de bu kişileri takip etmekten keyif aldıklarını, hatta bazen onlar gibi olmak istediklerini ifade etmiştir. Bu kişilerin aynı zamanda çocuklar (özellikle ergenlik dönemindeki) ve gençler için kadınlığın/erkeğin timsali olduğunun altını çizmişlerdir. Sosyal medyada takip edilen erkeklerin lüks araçlara sahip, yakışıklı, kaslı, esprili, güzel dans eden vb. özelliklerinin ön plana çıktığını, kadınların benzer şekilde varış, güzel bir fiziğe sahip, bakımlı, eğlenceli oldukları belirtilmiştir. Sosyal medyanın sunduğu gösterişli hayatlar; fiziksel olarak kusursuz görünme, kaynağı belli olmayan mal varlıkları (2023 yılı Kasım ayında T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu'nun birçok sosyal medya fenomeni hakkında soruşturma başlattığı bilinmektedir), afişe edilen estetik operasyonlar (29.07.2023 tarihinde Sağlık Bakanlığı sosyal medya paylaşımlarını sınırlandırmak için yönetmelik yayınlamıştır), kontrolsüzce paylaşılan diyet listeleri ve spor programları, sosyal medya linçleri toplumu olumsuz etkilerken kadınlardan beklentileri daha da artırmıştır. Öğrenciler sosyal medyada daha önce de belirtildiği üzere güzel, bakımlı, işinde başarılı, tüm ev işlerini tek başına yapan, harika yemek hazırlayan, çocuklarına kendi bakan, ödevini yaptıran, asla yorulmayan, eşine karşı nazik ve güler yüzlü, hamarat, titiz, temiz kadın vurgusunun güçlendirildiğini belirtmiştir. Bu durum kadınların kendilerini başarısız ve yetersiz hissetmelerine neden olabilmektedir. Sosyal medyanın bu noktada topluma yansımaları ise “kadının güçlü olduğu ve her işin üstesinden gelebileceği” söylemidir ancak bu kadar yüceltilen(!) kadın erilin işine karışma, erile söz söyleme hakkına sahip değildir. Bu bağlamda sosyal medyada yaratılan kadın imgesinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini giderek artırdığını söylemek mümkündür.

Şekil 5. Medya ve cinsiyet başlıklı poster sunumları (öğrenci çalışmaları)

3.2.5. Eğitimde Cinsiyet Temelli Eşitlik

Sosyal refah devletlerinde eğitim almaya başlamak ve eğitime devam etmek tüm yurttaşların eşit hakkıdır. Ancak bu durum pratikte sekteye uğramaktadır. Eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri ekonomik, coğrafi, politik, kültürel ve bireysel farklılıklar içerebilmektedir (Kurttaş, 2021). Dünya geneline bakıldığında 122 milyon kız çocuğunun okula gidemediği, okuyamayan yetişkinlerin ise yaklaşık üçte ikisini kadınların oluşturduğu bilinmektedir (UNESCO, 2023). Ülkemizde kız çocuklarının okula gitme oranını artırmak için yapılan çeşitli projeler faydalı olsa da istatistikler erkeklerin avantajlılıklarını koruduğunu göstermektedir.

Şekil 6. Eğitim ve cinsiyet başlıklı poster sunumları (öğrenci çalışmaları)

TÜİK'in (2022) cinsiyete göre okuryazarlık verileri incelendiğinde kadınların %4,1'i okuma yazma bilmezken erkeklerde bu oran yaklaşık altı kat daha azdır (%0,7). Ulusal Eğitim İstatistiklerine göre (TÜİK, 2023b) ortalama eğitim süresi 2011 yılında kadınlarda 6,4 yıl, erkeklerde 8,3 yıl iken, 2022 yılında kadınlarda 8,5 yıl, erkeklerde 10,0 yıl olmuştur. Lisans eğitimlerine ise erkeklerin %25,8'inin kadınların %21,9'unun devam ettiği görülmektedir. Ancak lisans eğitiminde cinsiyetin sayısal olarak değil içerik açısından farklılaştığını söylemek mümkündür. STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) alanlarında kadınların temsili oldukça düşüktür (lisansla mühendislik-teknoloji alanları tercihlerine yerleşen kadın öğrenci sayısı 29.214; erkek öğrenci sayısı 74.450'dir). Mühendislik alanında bölümler arasında da bir farklılaşma dikkat çekmektedir. Nitekim saha çalışması içeren makine, inşaat, jeoloji vb. alanlar erile; gıda, endüstri, kimya alanı ise dişille ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla bu mühendisliklerdeki kadın öğrenci sayısı ile kadın akademisyen sayısı artmaktadır (Zengin, 2002; Pehlivanlı, 2019). Cinsiyet, şehir ve bölge planlama disiplini için de (özellikle çalışma yaşamında) ciddi bir ayrım yaratmaktadır (bkz. Bölüm 3.2.6.).

Çalışmaya katılan tüm öğrenciler eğitimin her aşamasında kadınların dezavantajlılık yaşadıklarını belirtmiştir. Kız çocuklarının okula gönderilmemesi ya da eğitim hayatlarının yarıda kalması en sık tekrarlanan başat sorunlardır. Öğrencilerin belirttikleri bir diğer sorun ise ekonomik imkânı yetersiz çok çocuklu ailelerin (kız çocuklarının kapasitesi daha fazla olsa bile) erkek çocuklarını okutma eğiliminde olduğudur.

3.2.6. Çalışma Yaşamında Kadın Olmak

Çalışma yaşamında cinsiyete bağlı ayrımcılığın yatay ve dikey olarak ikiye ayrıldığını söylemek mümkündür. Yatay ayrımcılık uğraşılacak meslek ve kazanılan ücret açısından farklılaşmayı içermektedir (Parlaktuna, 2010). Kadınlar ağırlıklı olarak ekonominin belirli alanlarında ve nispeten dar bir meslek yelpazesinde çalışmaktadır. Kadın istihdamı düşük ücret, zayıf bir örgütlenme (sendikalarda artan kadın sayısına rağmen) ve işsizliğin giderek artması olarak özetlenebilir. Her ne kadar sosyal politikalarda eşit işe eşit ücret vurgusu yapılsa da pratikte durum değişmektedir. Kadınların daha düşük ücret almasının ardındaki faktörlerden biri (düşüşün tek nedeni olmasa da ezici bir çoğunluğu), kadınla ilişkilendirilen mesleklerde

yoğunlaşmıştır. Yemek, temizlik, kuaförlük, büro işleri, bakım hizmetleri vb. sektörlerde daha fazla yer alan kadınlar dişil meslek zincirini kıramamıştır. 19. yüzyılda kapitalizmin ve eril sistemin etkisiyle kadınların ya evle ilişkilendirildiği ya da istihdamlarının kısıtlandığı bilinmektedir. Bu dönemde genellikle dişil sektörlerde yer alan kadınların konumları marjinalleşmeye başlamış, kadınlar düşük ücretli, kötü örgütlenmiş sektörlerde, ağır şartlar altında çalışmak zorunda kalmıştır. Tüm güçlükleri ek olarak kadın eve geldiğinde ikincil işi ev halkına bakım/hizmet olmuştur (West, 2022). Aynı işi yapsalar dahi kadınların aldığı ücret erkeklere nazaran daha düşük kalmaktadır. TÜİK (2023) cinsiyetler arası kazanç farkını %19,6-%14,5 olarak açıklamıştır. Pek çok kadının çocuklarının ya da bakmakla yükümlü oldukları diğer akrabalarının tek ekonomik geçim kaynağı olduğu düşünüldüğünde (Land, 2000) kadınlar tarafından ücretten ziyade bir iş bulmanın önem kazanması muhtemeldir. Bu nedenle daha düşük kazancı olsa da bulunan iş kaybedilmek istenmemektedir. Dikey ayrımcılık ise kadınların mesleklerinde daha alt pozisyonlarda kalması durumudur. Cam tavan sendromu olarak da bilinen bu durum hemen hemen her alanda (özel sektör, kamu sektörü vb.) kendini hissettirmektedir. Üst düzey yöneticilerin, müdürlerin, siyasi parti liderlerinin ve hatta rektörlerin erkek ağırlıklı olması dikey ayrışmanın en belirgin göstergeleridir.

Şekil 7. Çalışma yaşamında eşitlik başlıklı poster sunumları (öğrenci çalışmaları)

Bu bilgiler ışığında öğrencilerden planlama meslek hayatlarında cinsiyete dayalı yatay ve dikey ayrışmaya maruz kalma riskleri hakkında sözlü görüş bildirmeleri istenmiştir. Erkek öğrenciler şehir plancısı olmanın güçlüklerini genel olarak ifade ederken (fazla mesai, arazi gezileri, esnek çalışma, baskılar vb.) kadın öğrenciler cinsiyetle ilişkili daha spesifik sıkıntıları belirtmiştir (bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Şehir planlama mesleğinde cinsiyete dayalı ayrışma

Öğrenci cinsiyeti: Kadın
"Çoğu planlama bürosunun sahibi erkek, çalışanların da büyük kısmı erkek. Stajda bile erkekler çizim yapar, araziye çıkar; biz rapor yazarız, kahve yaparız vb. Kadınlar daha mesleğe başlamadan ayrıtılıyor."
"İşten çıkarılma zorunluysa ilk olarak kadınlardan başlanıyor."
"Bizim üst dönem mezunlarımız aynı işyerinde çalışmalarına ve aynı deneyime sahip olmalarına rağmen erkeklerin daha fazla maaş almasından şikayetçiler..."
"Belediyede staj yaparken kadınlar başa bela doğum yapıyor iki yıl yok, bir daha doğuruyor iki yıl daha... Bu nedenle işe almıyorsunuz onları demişti müdürümüz!"
"Kadınlardan yönetici olmaz, onların kafası çok karışık söylemini/önyargısını meslek alanımızda sıklıkla duyuyoruz maalesef."

3.2.7. Siyasal Katılım

Kişinin siyasal katılımı salt oy kullanmanın ötesinde parti/dernek vb. kurmak, siyaset temelli gezi/gösteri/yayım vb. yapmak olarak tanımlanabilir. Milbrath (1981) siyasal katılım hiyerarşisini izleyici (oy kullanma, siyasi beyan ve ikna, parti amblemi taşıma), geçişken (siyasi gösterilere katılım, partiye bağış, liderlerle temas), savaşçı (siyasi üyelik/adaylık, seçim kampanyalarında aktif rol) faaliyetler olarak sınıflamaktadır. Türkiye özelinde kadınlar savaşçı faaliyetlerde çifte standart, dışlanma, direnç sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır, bu bağlamda siyasi parti lideri, milletvekili, bakan, muhtar vb. pozisyonlarda kadın temsili düşüktür. Siyasette aktif olan kadınların ise ne düşündüklerinden öte nasıl görüldüklerine odaklanan bir yapı dikkat çekicidir (Demir, 2023). Ayrıca siyasal katılımında izleyici ve geçişken faaliyetlerin her başlığında erkeklerin daha avantajlı olduğunu söylemek mümkündür. Kadın öğrenciler siyasal katılım eksikliğini kadınların ev/bakım ile ilgili sorumlulukları nedeniyle zaman ayıramaması, küçük yaşlardan itibaren siyasetten anlamamakla yaftalanmaları, siyasetin erile ait olduğuna inandırılmaları, eğitim yetersizliği ve yoksulluk ile ilişkilendirmektedir. Erkek öğrencilerin büyük bir bölümü benzer görüş bildirmekle birlikte durumun politik değil kişisel tercih olduğunun altını çizen öğrenciler de bulunmaktadır (bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Kadınların siyasal katılımına ilişkin görüşler

Öğrenci cinsiyeti: Erkek
“Annem siyasetle ilgilenmez, çevremdeki hiçbir kadın ilgilenmez. Ev işlerinden sonra dizi izler, sabah kuşağı programlarını izler ama siyaset konuşmaz. Zaten siyasete girmek için ne yeterli parası var ne de eğitimi...”
“Kadınlar siyasete katılmak istemiyor bence, isteseler katılırlar. Gezmek, alışveriş, gün yapmak daha eğlenceli geliyor siyaset düşünmek zor, hep zor işleri de erkekler yapıyor zaten.”
“Erkekler bir araya geldiğinde spor ve siyaset konuşur, kadınlar bunları konuşursa ‘Erkek Fatma’ diye dalga geçilir genelde.”

3.2.8. Cinsiyet Eşitliğinin Hukuki Boyutu

Kadınların erkeklerle eşit hak ve özgürlüklere erişim mücadelesi tarih boyunca devam etmiştir. Cumhuriyetle birlikte ülkemizde kadın hakları konuşulmaya başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. Maddesinde kanun önünde herkesin eşit olduğu açıkça ifade edilmektedir. Ancak eşitlik her zaman adaleti beraberinde getirememektedir. Bu nedenle hukuk literatüründe adalete erişim kavramı oldukça detaylı çalışılmaktadır.

Adalete erişim nosyonu ideal sistemin pratikte her zaman adil olamayacağını anlatmaktadır. Adalete erişim toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden değerlendirildiğinde aile hukuku ve miras hakları, çalışma hukuku vb. alanlarda kadınların kurumsal erişim güçlüğü açığa çıkmaktadır. Yoksulluk (dava sürecinin pahalılığı, işsizlik vb.) bu engellerin başında yer almaktadır (Hatipoğlu Aydın, 2015). Sosyo-psikolojik engeller ise yine kadınları sürecin dışında bırakmaktadır. Etrafındakilerin ne diyeceği, özgüven ve bilgi eksikliği, yargıya olan güvensizlik ise diğer engeller olarak sıralanmaktadır (Gülmez Korkmaz ve Çilingir, 2021). Bu bağlamda öğrenciler adalete erişimi hem kadınların hem de diğer dezavantajlı bireylerin sorunu olarak gördüklerini, kanun koyucu, uygulayıcı ve hatta adliyelere eril kimlikle eşleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Kadın öğrenciler şiddet ve taciz konusunda cezaların yetersiz olduğunu, daha caydırıcı önlemlerin alınması gerektiğini ve eğitimin önemini vurgulamıştır (bkz. Tablo 8).

Tablo 8. Kadınların adalet ve yargı algıları

Öğrenci cinsiyeti: Kadın
“İyi hal indirimi devam ettiği sürece bu ülkede kadınlara yönelik her türlü şiddet ve baskının artarak devam edeceğini düşünüyorum. Adam sırf takım elbise giydi diye ceza indirimi uyguluyor!”
“Bizim bölgede boşanmak oldukça problemlidir. Kadınlar mahkemeye gitme cesaretini bile gösteremez. Kendi ailesi bile sahip çıkmaz...”
“Çıkan haberler adalete ve yargıya olan güveni derinden zedeliyor. Mesela kişinin ekonomik durumu iyiye daha az ceza alıyor, siyasi gücü varsa daha az ceza alıyor, bazı gruplara üye ise daha az ceza alıyor, adliyede tanıdığı varsa daha az ceza alıyor gibi! Bu liste uzar gider. Ama bu haberler bile kadınlar için korkutucu, suça meyilli erkekler için cesaretlendirici. İki yıl yatar çıkarım tarzı o kadar çok söylem duyuyoruz ki artık. Güven en büyük problemimiz.”
“Sosyal medya söylemleri de düşündürücü, kadın cinayet haberi altına demek ki hak etmiş yazan var, tacize o saatte ne işi varmış, mini etek giymiş yazan var, çocuk istismarına ama imam nikahlıymış yazan var... Toplumsal ve ahlaki bir çöküş de söz konusu maalesef.”

Şekil 8. Cinsiyet ve hukuk başlıklı poster sunumları (öğrenci çalışmaları)

3.2.9. Kentsel Mekânda Cinsiyete Dayalı Ayrışma

Toplumsal cinsiyet ve kentsel mekân, disiplinler arası bir araştırma konusu olarak 1980'lerde ortaya çıkmıştır. Feministler tarafından başlatılan ilk çalışmalar, insan yapımı çevrenin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri yaratan, ataerkil bir toplumun maddi tezahürünü açığa çıkaran yapısına vurgu yapmaktadır. Nitekim Lefebvre'ye (1991) göre mekân, onu her gün kullananlar tarafından üretilir; mekânlar toplumsal normları yansıttığı ölçüde toplumsal cinsiyet ilişkilerini de somutlaştırmaktadır. Evlerde, okullarda ve işyerlerinde kadın ve erkeklerin zorunlu olarak (kültürel veya dini nedenlerle) ayrıştırılmasından başlayan

mekânsal devinimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği pekiştirilmektedir. Ancak kentün günün farklı saatlerinde de ötekileştirilmiş, cinsiyetleştirilmiş mekanlarının açığa çıktığı bilinmektedir. Örneğin gündüz kadınların sıklıkla kullandığı pazar yerleri ya da çocukların oyun alanları (parklar) hava karardıktan sonra eril bir kimlik kazanmaktadır (Çağ, 2021).

Planlama öğrencileri ise eril mekanları sanayi alanı (ve oto yıkamacı, oto galeri vb.; f=20), halı saha (stadyum; f=18), kahvehane (nargile/internet cafe vb., f=17), yeşil alan (park, piknik alanı vb.; f=14), ibadet alanı (f=13), kamusal tesis (adliye, belediye, karakol vb.; f=10), askeri tesis (f=8), eğlence mekanları (f=7) olarak sıralamaktadır. Ev (f=20), alışveriş merkezleri (f=20), güzellik salonları (f=16), çocuk parkları (f=12), mahalle pazarı (f=12), sağlık tesisi (hastane, sağlık ocağı vb.; f=10), hobi kursları (f=5), eğitim tesisleri (f=4) ise dişil mekân olarak belirtilmektedir. Öğrenciler hava karardıktan sonra mekânsal ayrışmadan ziyade tüm kentün eril kimlik kazandığını ifade etmektedir.

Şekil 9. Kentsel mekânda ayrışma başlıklı poster sunumları (öğrenci çalışmaları)

Değerlendirme ve Sonuç

Kültürel stereotipler, kadın duyarsız politikalar, fırsat eşitsizliği gibi nedenlerle kadınlar toplumsal yaşamlarında ya da akademik hayatlarının herhangi bir aşamasında ciddi bir dışlanma/ayrıştırılma deneyimlemektedir. Bu noktadan hareketle planlama öğrencileri ile gerçekleştirilen anket ve görüşmelerin literatürde yer alan birçok fikir ve argümanı doğrular nitelikte olduğu bulgulanmıştır. Nitekim öğrenciler erili güç ve otorite ile dişili ise nahiflik ve güzellik ile ilişkilendirmektedir. Zihinlerdeki toplumsal roller ve meslek grupları ise oldukça belirgindir. Öğrencilerin şiddete yönelik tutumları cinsiyetlerine göre değişmekle birlikte kadın öğrenciler hemcinslerine karşı işlenen istismar, taciz, kapkaç vb. suçların daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bu durum kadınların olumsuz deneyimlerinin sonucudur. Kadın öğrenciler sosyal yaşamlarında erkek arkadaşlarının hiç yaşamadığı olayları yaşadıklarını, hiçbir zaman düşünmek zorunda olmadıkları kendini koruma eylemlerini gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. Bir öğrenci yurda giderken güvenliği için arkadaşlarına konumu attığını, bir diğeri hava karadıktan sonra dışarıdaysa telefonda konuşuyormuş gibi yaparak evine gittiğini itiraf etmiştir. Kadın öğrenciler kamusal alanlarda sıklıkla sözlü tacize uğradığını belirtirken erkek öğrenciler böyle bir durumla yaşamları boyunca karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Şiddet, taciz, mekân kullanımı, cinsiyet rolleri ve benzer konulara odaklanılan sınıf içi katılımlı görüşmelerin erkek öğrencilerin empati yeteneğini artırdığı gözlenmiştir. Bu bağlamda toplumda kadınların mevcut durumunu iyileştirmek için önemli bir unsur olarak karşımıza "rasyonel bir diyalog" gerekliliği açığa çıkmaktadır. Ders kapsamında deneyimlenen toplumsal cinsiyet eşitliği diyalogunun salt planlama disiplini değil eğitimin her düzeyinde (okulöncesi dönemden başlayarak) yaygın olarak kullanılmasının kuşkusuz ki toplumsal katkı sunacağı açıktır.

Kaynakça

- Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Aktaş, N. (2020). Toplumda değişen kadın rollerinin reklamlara yansımaları: küçük ev aletleri markalarına yönelik bir analiz. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (15), 183-201.
- Alkan, A. (1999). Toplumsal cinsiyet ve kent planlaması. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(4), 1-29
- Berniell, I., Gasparini, L., Marchionni, M., Viollaz, M. (2023). The role of children and work-from-home in gender labor market asymmetries: evidence from the COVID-19 pandemic in Latin America. *Review of Economics of the Household*, 21(4), 1191-1214.
- Binark, F.M., Gencil Bek, M. (2007). *Eleştirel medya okuryazarlığı: kuramsal yaklaşımlar ve uygulamalar*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Blau, F.D., Brinton, M.C., Grusky, D.B. (2006). *The declining significance of gender*. In F.D. Blau, M.C. Brinton and D.B. Grusky (eds), *The Declining Significance of Gender?* New York: Russell Sage Foundation.
- Bora, A. (2011). *Kadınların sınıfı ücretli ev emeği ve kadın özneliğinin inşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, A. (2012). *Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık*. K. Çayır ve M. Ayan Ceyhan (derleyen). *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Brinton, M. C., Lee, D. J. (2016). Gender-Role ideology, labor market institutions, and post-industrial fertility. *Population and Development Review*, 42(3), 405-433.
- Bussey, K., Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106, 676-713.
- Çağ, T. (2021). *Kentsel ayrışmanın toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi: Konya'daki eril mekânlar*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Çiftçi, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 417-434.
- Demir, E. (2023). Kadın ve siyasal katılım ilişkisi üzerine sosyolojik bir inceleme: Antalya örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 78(2), 291-310.
- Eagly, A. H., Wood, W. (2016). *Social role theory*. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology*. Sage Publications Ltd.
- Eagly, A.H., Steffen, V.J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 735-754.
- Entwistle, J. (2012). *Cinsiyet/toplumsal cinsiyet-temel sosyolojik dikotomiler* (çev. İ. Çapçioğlu) Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Esping-Andersen, G. (2011). *Tamamlanmamış devrim- kadınların yeni rollerine uymak*. S. Çağatay (Çeviren.). İletişim Yayınları.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji* (O. Özdemir Genel Yay. Yön.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gülmez Korkmaz, M., Çilingir, M. (2021). *Toplumsal ve siyasi zeminde adalete erişimden beklentiler: Türkiye'de kadınların adalete erişimi*, PODEM Yayınları.
- Hatipoğlu Aydın, D. (2015). Kadınların adalete erişimi, *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 79-107.
- Huber, J. (2007). *On the origins of gender inequality*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- İşman, A., Yusupova, G. (2023). Özbekistan'da kadına yönelik şiddet konulu cinsiyet eşitsizliğine kayıtsız kalmıyoruz adlı kamu spotu değerlendirmesi. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 7(1), 61-77.
- Krahé, B. (2016). Violence against women. *Aggression and Violence*, 251-268.
- Krantz, G., Garcia-Moreno, C. (2005). Violence against women. *Journal of epidemiology and community health*, 59(10), 818.
- Kurtdaş, E. M. (2021). Eğitimde cinsiyet temelli fırsat eşitsizliği. *Sosyolojik Düşün*, 6(2), 112-144.
- Kutlu, A. (2010). *Televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet açısından kadının sunumu: Kanal D'de yayınlanan Yaprak Dökümü dizisinde kadın karakterler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.

- Land, H. (2000). Who cares for the family?. In *The Foundations of the Welfare State*. Edward Elgar Publishing.
- Lefebvre H. (1991). *The production of space*. Oxford: Blackwell.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Milbrath, L. W. (1981). *Political participation*. In *The Handbook of Political Behavior*. MA: Springer US.
- Miller, C.F., Trautner, H.M., Ruble, D.N. (2006). *The role of gender stereotypes in children's preferences and behavior*. In L. Balter and C.S. Tamis-LeMonda (eds), *Child Psychology: A Handbook of Contemporary Issues*, 2nd Edition. New York: Psychology Press.
- Muehlenhard, C. L., Kimes, L. A. (2014). *The social construction of violence: the case of sexual and domestic violence*. In *Perspectives on Evil and Violence*. Psychology Press.
- Murdock, G.P., Provost, C. (1973). Factors in the division of labor by sex: a cross-cultural analysis. *Ethnology*, 13, 203-225.
- Oakley, A. (1987). *Sex, gender and society*. London: Temple Smith.
- Özdemir, Z. (2019). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı. *Beykoz Akademi Dergisi*, 7(2), 91-105.
- Özkazanç, S., Korkmaz, C. (2019). Şehir ve bölge planlama disiplinde eğitim, iş bulma ve mesleki öz yeterliliğe ilişkin kaygı ve beklentiler. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD)*, 4 (2), 122-139.
- Öztunç, M., Ilgaz Büyükbaykal, A. C. (2018). Sakarya yerel basınında çıkan kadına yönelik şiddet haberlerinin farklı boyutlardan incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(26), 971-984.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye'de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılık, *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1217-1230.
- Pehlivanlı, K., E. (2019). Exploring the hidden curriculum of gender in engineering education: a case of an engineering faculty in Turkey. *Int. J. Eng. Educ*, 35, 1194-1205.
- Sancar, S. (2011). *Erkeklik: imkânsız iktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Soydan, E., Küçükşen, K. (2022). Toplumsal cinsiyet eşit(siz)liğinin medyadaki izdüşümleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 18-28.
- Tanrıöver, D., Vitrinel, A., Sözeri, A. (2009). Gözlemlerden eylemlere: Türkiye'de cinsiyetçi olmayan bir medyaya doğru. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (10), 33-51.
- Tickner, J. A. (1992). *Gender in international relations: feminist perspectives on achieving global security*. Columbia University Press.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2023a). Temel işgücü göstergeleri, Ekim 2023, Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr>. Erişim tarihi: 02.01.2024.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2023b). İstatistiklerle kadın, 2023, Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadın-2023-53675&dil=1>. Erişim tarihi: 07.03.2024
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2022). Ulusal eğitim istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr>. Erişim tarihi: 03.11.2023.
- UNESCO. (2023). <https://www.unesco.org/tr/Pages/42/215/Toplumsal-Cinsiyet-Eşitligi>. Erişim Tarihi: 03.11.2023.
- US Bureau of Labor Statistics (2010). *U.S. Department of Labor, women in the labor force: A databook*, Report 2010.
- Utma, S. (2020). Türk kültüründe kadın olmak ve medyada kadının temsili. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 1076-1083.
- West, J. (Ed.). (2022). *Work, women, and the labour market*. Taylor & Francis.
- Wood, W., Eagly, A.H. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128, 699-727.
- World Economic Forum (WEF). (2023). *Global gender gap report*. Erişim adresi: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf. Erişim Tarihi: 15.12.2023
- Zengin, A., B. (2002). Women in engineering education in Turkey: understanding the gendered distribution. *International Journal of Engineering Education*, 18(4), 400-408.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.

Destek ve Teşekkür

2023-2024 güz yarıyılında "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Planlama" dersini alan, derse ilişkin değerli görüşlerini paylaşan tüm öğrencilere teşekkür ederim.